

Nr 3

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredningar angående nådeinstitutet.

I de likalydande motionerna nr 213 i första kammaren av herr *Ohlon m. fl.* och nr 212 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* hemställes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning beträffande nådeinstitutet och dess uppgifter, dess handhavande och en redovisning för riksdagen av nådegivningen.

I motionen nr 436 i andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.* hemställes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning om och under vilka förutsättningar en rådgivande nämnd med lekmannainslag kunde tillskapas med uppgift att till Kungl. Maj:t avgiva yttranden i nådeärenden.

Motionerna, vilka hänvisats till lagutskott, ha enligt överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och första lagutskottet hänskjutits till sammansatt konstitutions- och första lagutskott.

Beträffande motiveringarna får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

Grundlagens bestämmelser om nåd

Enligt § 26 regeringsformen äger Konungen i brottmål göra nåd, mildra livsstraff samt återgiva ära och till kronan förverkat gods. I lagrummet stadgas vidare, att Konungen över nådeansökningar skall höra regeringsrätten, beträffande mål av beskaffenhet att kunna tillhöra dess eller kammarrättens slutliga prövning, men i andra mål högsta domstolen. Konungens beslut fattas uti statsrådet. På den brottslige skall sedermera ankomma att emottaga den nåd, Konungen honom förunnat, eller undergå det straff, var- till han blivit dömd.

Nådeärendenas beredning

De nådeärenden, i vilka högsta domstolen har att avgiva yttrande, beredas i nedre justitierevisionen. Sedan erforderliga handlingar införskaffats och nådeärendena även i övrigt kommit i skick att kunna föredragas i högsta domstolen, skola ärendena enligt 6 § arbetsordningen den 26 juni 1948 för nedre justitierevisionen fördelas mellan rotlar, som innehavas av revisionssekreterare (flertalet i lönegrad 33 å löneplan 1). Rotlarna äro enligt 5 § ar-

betsordningen dels specialrotlar, vilka företrädesvis erhålla mål av viss beskaffenhet (specialmål), dels ock allmänna rotlar. I statsliggaren för innevarande budgetår upptagas nio specialföredragande (i lönegrad Ca 37), varav två i vattenmål, fyra i skiftesmål, två i patentmål och en i sjörättsmål. Specialföredragande i nådeärenden finnes således icke.

Enligt 18 § arbetsordningen skola bl. a. nådeärenden såsom förtursmål föredragas framför andra mål. I 21 § arbetsordningen stadgas, att föredragningen skall ske med ledning av minnesanteckningar, som innefatta en ordnad och fullständig redogörelse för vad handlingarna innehålla av betydelse för den prövning varom är fråga. Minnesanteckningarna skola undertecknas av föredraganden och efter föredragningen förvaras bland handlingarna i målet.

I 8 § lagen den 20 december 1946 om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring är stadgat, att om vid prövning och avgörande av mål i högsta domstolen tillika förekommer fråga om yttrande i ärende, som avses i § 26 regeringsformen, de domare, som deltagit i målets avgörande, böra besluta i frågan. Skall yttrande i sådant ärende eljest avgivas, må beslut fattas av tre justitieråd.

I 28 § arbetsordningen för nedre justitierevisionen föreskrives, att revisionssekreterare, som i högsta domstolen föredragit mål eller ärende, däri fråga om nåd föreligger, till chefen för justitiedepartementet skall avlämna en av revisionssekreteraren upprättad och undertecknad redogörelse över målets eller ärendets innehåll, upptagande alla de omständigheter som kunna inverka på prövningen, åberopade lagrum och vad inom högsta domstolen förekommit vid målets eller ärendets behandling, ävensom avlämna förteckning över sådana mål och ärenden, uppgjord i det antal exemplar som erfordras. Revisionssekreteraren skall på anmodan biträda departementschefen med beredning av fråga som nu nämnts samt, när departementschefen finner sådant nödigt, närvara vid föredragningen i statsrådet för att kunna muntligen meddela upplysningar.

Såsom följer av det ovan återgivna stadgandet i § 26 regeringsformen skall i vissa fall yttrande över nådeansökningar inhämtas från regeringsrätten. Fråga är i dessa fall om befrielse från sådana påföljder som varning eller annan disciplinär bestraffning, vissa viten m. m.

Enligt 1 § stadgan den 18 juni 1926 angående behandlingen inom statsdepartementen av ärenden, som tillhöra regeringsrätten, skola ärenden, som böra i regeringsrätten förekomma, inom vederbörande departement beredas och inför regeringsrätten föredragas av tjänstemän, som därtill av Kungl. Maj:t förordnas. I 4 § samma stadga är föreskrivet, att sedan alla för ärendenas beredning nödiga åtgärder äro vidtagna, föredraganden skall, när tiden för hans föredragningsskyldighet inträder, inför regeringsrätten anmäla ärendena till föredragning i ordning efter tiden, då de inkommit, därest icke särskilda omständigheter påkalla avvikelse därifrån; skolande ärende, däri Kungl. Maj:t infordrat regeringsrättens utlåtande, i allmänhet föredragas före övriga mål.

Särskild bestämmelse om regeringsrättens sammansättning vid behandling av nådeärenden saknas. Jämlikt § 22 mom. 2 regeringsformen kunna i regeringsrätten mål prövas och avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, om tre av dem äro om slutet ense.

Kungl. Maj:ts beslut i de nådeärenden, i vilka högsta domstolen avgivit yttrande, upptagas i statsrådsprotokollet över justitieärenden. När regeringsrätten avgivit yttrande i nådeärendet, upptages beslutet i statsrådsprotokollet för det departement, som jämlikt stadgan angående statsdepartementen har att handlägga ärendet.

De nådeärenden, i vilka regeringsrätten avgiver yttrande, äro så fåtaliga, att de i det följande kunna lämnas å sido.

Vid avgivande av svar på en av herr Mosesson framställd interpellation angående nådeinstitutets användning lämnade chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, den 8 juli 1947 i andra kammaren följande redogörelse för nådeärendenas handläggning inför Kungl. Maj:t:

Sedan en nådeansökan blivit föredragen inför högsta domstolen, överlämnar vederbörande revisionssekreterare ett antal exemplar av sin föredragningspromemoria till justitiedepartementet. Revisionssekreteraren kallas härefter att föredraga nådeärendet inför mig. Därjämte läses nådepromemorian av båda eller åtminstone ett av de konsultativa statsråden (d. v. s. juristkonsulterna) var för sig, varefter ärendet diskuteras vid ett sammanträde mellan dem och mig. Vid ärendets företagande i konseljen händer det där efter — — — stundom att Kungl. Maj:t icke omedelbart avgör ärendet utan beslutar om viss kompletterande utredning, såsom exempelvis förundersökning för villkorlig dom. År 1946 beslöt Kungl. Maj:t dylik förundersökning i 37 fall.

I statsverkspropositionen innevarande år har statsrådet Zetterberg — i samband med förslag om höjning av anslaget för avlöningar i justitiedepartementet med 29 500 kronor för inrättande av en byråchefstjänst för beredning av nådeärenden — lämnat en redogörelse för dessa ärendens handläggning i departementet och därvid anfört:

Nådeärendena har länge utgjort en synnerligen betungande arbetsbörda för justitieministern och de i ärendenas behandling deltagande konsultativa statsråden. Till en del har detta berott på ärendenas karaktär. Det kan i vissa fall gälla mycket ömtåliga och vanskliga avgöranden, som med nödvändighet är tyngande för den som i sista hand beslutar. Men till en del torde statsrådets betydande arbete med dessa ärenden ha vållats av formerna för beredningsförfarandet.

Beredningen av nådeärendena har skett i nedre justitierevisionen och varit anpassad i första hand för högsta domstolens behandling av ärendena. Föredragningen har åvilat revisionssekreterarna, som till grund därför upprättat fullständiga promemorior över ärendena. För att vinna en koncentration av föredragningen infördes i slutet av år 1952 den ordningen, att promemoriorna före föredragningen kontrollästes av lagbyråchefen på straffrättsbyrån (sedermera statssekreteraren). Justitieministern besparades därigenom att behöva åhöra en omfattande föredragning av sådana ärenden, vari utgången enligt två högt kvalificerade tjänstemäns sammanställande omdöme utan tvekan måste bli avslag. Även i andra fall kunde en förkortning av föredragningen vinnas genom denna kontrolläsning, som anknöt till de

former för beredning och föredragning vilka tillämpas i alla andra administrativa ärenden i departementen.

Då ifrågavarande försöksverksamhet tagit alltför mycket tid från statssekreteraren, har sedan hösten 1954, med anlitande av kommittéanslaget, tillfällig arbetskraft på prov tagits i anspråk för hithörande uppgifter. Den nya arbetsformen har visat sig ändamålsenlig och numera vunnit sådan stadga, att jag finner motiverat att för handläggningen av nådeärendena i departementet inrätta en särskild tjänst. Befattningshavarens uppgifter bör vara att på grundval av revisionssekreterarens promemorior och, i erforderlig omfattning, även aktmaterialiet kontrolläsa ärendena och efter ett självständigt bedömande och i samråd med revisionssekreteraren förbereda föredragningen för justitieministern och i förekommande fall det eller de konsultativa statsråd som kallas att delta i avgörandena. Den nye befattningshavaren bör vidare — i undantagsfall efter överläggning med statssekreteraren eller eventuellt anmälan för justitieministern — vidtaga erforderliga kompletteringar av ärendena genom att besluta remisser till myndigheter. Som regel bör han även föredraga ärendena. Då detta arbete med hänsyn till ärendenas art medför ett stort ansvar och kräver en kvalificerad arbetskraft, föreslår jag inrättande av en byråchefstjänst i Cr 13.

Statsutskottet har ännu icke avgivit utlåtande i anledning av denna framställning, vilken föranlett att i de likalydande motionerna I: 214 av herr Ohlon m. fl. och II: 262 av herr Ohlin m. fl. hemställts om avslag å förslaget om inrättande av ifrågavarande byråchefstjänst.

Historik

Regeringsformens föreskrifter angående nådeinstitutet ha sedan år 1809 ändrats allenast på det sättet, att dels år 1909 i samband med regeringsrättens inrättande stadgats, att regeringsrätten skulle höras beträffande mål av beskaffenhet att kunna tillhöra dess slutliga prövning, dels ock år 1945 föreskrivits, att regeringsrätten skulle höras jämväl beträffande mål av beskaffenhet att kunna tillhöra kammarrättens slutliga prövning.

I motioner vid 1920 års riksdag (I: 224 av herrar Schlyter och Linder samt II: 325 av herrar Engberg och Eriksson i Grängesberg) föreslogs, att bestämmelserna om högsta domstolens och regeringsrättens hörande i nådeärenden skulle upphävas. Motionärerna erinrade om att ett flertal ledamöter av högsta domstolen år 1907 uttalat den meningen, att högsta domstolens befattning med nådeärendena i allmänhet borde upphöra. Såsom skäl för en sådan ändring hade inom högsta domstolen åberopats framför allt, att domstolens tid toges i anspråk av dessa ärenden i högre grad än som kunde anses motsvara gagnet av domstolens hörande. Inom högsta domstolen hade därvid betonats, att en sådan reform skulle medföra även andra fördelar; sålunda borde vid behandlingen av nådeärenden icke uteslutande lagskipningssynpunkter göra sig gällande, och behandlingens tyngdpunkt borde därför icke vara förlagd till högsta domstolen. Motionärerna gjorde gällande, att de rena rättsskipnings- och straffmätningssynpunkterna alltför starkt urgerades. Enligt motionärernas mening skulle det bästa stödet för bevarande av en önskvärd kontinuitet i benådningens utövande vara att söka

i en efter norskt och danskt mönster organiserad särskild kriminalbyrå inom justitiedepartementet, som ersatte alla de växlande, i högsta domstolen föredragande revisionssekreterarna, vilka ingalunda alltid kunde antagas efter fullt enhetliga principer excerpera domstolsprotokollen i och för föredragningen; en sådan anordning uteslöte ingalunda, att högsta domstolen i vissa fall yttrade sig över nådeansökningar.

I utlåtande (nr 59) i anledning av motionerna anförde konstitutionsutskottet bl. a. följande. Sverige och Finland intoge vad beträffade nådeärendenas behandling en särställning så till vida, som den högsta lagskipande myndigheten obligatoriskt skulle höras över ansökningar om nåd i brottmål. Mot anordningen att helt och hållet förlägga nådemålen behandling till statsrådet hade anmärkts, att detta kunde medföra fara för att växlande synpunkter beträffande benådningsrättens utövande komme med växlande regeringar att göra sig gällande. Den nuvarande ordningen vore ur denna synpunkt att föredraga, enär regeringen vid avgörande av nådemål hade att stödja sig på utlåtanden från en institution, högsta domstolen, vilken ej kunde misstänkas vid avgivandet av desamma vara påverkad av växlande politiska åskådningar. Häremot hade invänts, att i utlandet, där benådningen som regel handhades av regeringen ensam, ej försports några klagomål i nyssberörda hänseenden. Utskottet fann motionärernas förslag värt beaktande men ansåg det böra utredas, om icke högsta domstolen och regeringsrätten borde höras i vissa nådeärenden. Utskottet hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning, huruvida och i vilken omfattning bestämmelsen om högsta domstolens och regeringsrättens hörande över nådeansökningar kunde begränsas; förslag i ämnet borde enligt utskottets mening kunna framläggas vid 1921 års riksdag.

Utskottets utlåtande godkändes av kamrarna (skrivelse nr 395). Något förslag i ämnet framlades emellertid icke, och den 7 december 1928 beslöt Kungl. Maj:t, att riksdagens skrivelse icke skulle till vidare åtgärd föranleda.

Praxis i nådeärenden

I en interpellation år 1947 i andra kammaren frågade herr Mosesson chefen för justitiedepartementet, om denne ansåg bruket av nådeinstitutet, i den omfattning detta under senare år fått, vara nödvändigt med hänsyn till verkställda lagändringar i human riktning och institutets nyttjande för framtiden riskfritt ur rättsvårdens synpunkt.

I interpellationssvar den 8 juli 1947 anförde chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, bl. a. följande:

Interpellanten har understrukit, att nådeinstitutet icke får begagnas såsom ett moment i det processuella skeendet och att Kungl. Maj:t icke bör betrakta sin rätt att giva nåd såsom en högsta myndighetens korrigerande rättsförfarande. Denna principiella ståndpunkt är utan tvivel riktig. Benådningsrätten får icke följa det normala rättsförfarandet så att Kungl. Maj:t i statsrådet liksom blir en fjärde domstolsinstans. — — — Interpellanten har själv framhåvt, att nådeinstitutet är önskvärt, ja nödvändigt. Jag kan obetingat instämma med honom häri. Även efter de av interpellanten omnämnda lagändringarna i human riktning, som vidtagits under senare år,

kvarstår detta förhållande enligt min uppfattning. Det ligger nämligen i sakens natur, att domstolarnas straffutmätning måste företagas efter ganska fasta normer och utan samma möjligheter som finnas i nådeväg att beakta olika ömmande omständigheter. Förutom vissa förhållanden, som kunna föreligga i fråga om brottens direkta orsaker och beskaffenhet, vill jag blott erinra om sådana omständigheter som svårartade uppväxt- eller miljöförhållanden, allvarliga sjukdomar samt nödsituationer för den brottsliges familj. Att dessa och andra individuella förhållanden lättare kunna vinna beaktande i nådeväg än inför domstol torde bäst bestyrkas därav, att högsta domstolen ej sällan, samtidigt som domstolen avslår besvärssyrkande om straff lindring, tillstyrker nådeansökning härom. Såsom interpellanten påpekat, kunna även, efter det slutligt utslag fallit eller straffverkställigheten påbörjats, nya omständigheter inträffa, som föranleda beaktande nådevägen. Som exempel härpå kan jag nämna utbrott av sjukdom, särskilt av psykisk art, hos en fånge och övermäktiga svårigheter eller olyckor som drabbat hans familj. Därjämte bör framhållas, att nådeinstitutet ej torde kunna undvaras ur säkerhetssynpunkt och med hänsyn till lagöverträdelser som begåtts av idella skäl, t. ex. vissa tryckfrihetsbrott och politiska brott.

Som ett personligt, allmänt omdöme vill jag säga, att den inblick i mänsklig nöd och olycka, som jag har fått under två års sysslande med nådeärenden, givit mig en stark övertygelse om nådeinstitutets nödvändighet. Den utvidgade användning, som detta institut fått under de senaste decennierna, beror säkerligen på en ökad insikt härom och ett större hänsynstagande till rent mänskliga faktorer. Såsom jag redan förut framhållit är jag emellertid också väl medveten om att nådens användning har sin givna begränsning och att den ej får ingå i det reguljära straffförfarandet.

Sammanfattningsvis uttalade statsrådet Zetterberg, att han ansåge nådeinstitutet i dess dåvarande utformning nödvändigt och att han — därest benådningsrätten framdeles komme att utövas efter samma allmänna riktlinjer som dittills — icke kunde finna institutets nyttjande vara förenat med risker ur rättsvårdens synpunkt.

I samband med behandling vid 1949 års riksdags höstsession av första lagutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckta motioner om skärpta åtgärder mot rattfylleri, förekom i första kammaren debatt om beviljande av nåd i mål rörande onykterhet vid ratten. Herr Holmbäck gjorde därvid gällande, att nåd i dessa fall borde vara mycket sällsynt förekommande, om icke den allmänpreventiva betydelsen av rattfyllerilagstiftningen skulle minskas, samt att det över huvud vore olämpligt att ge villkorlig dom, då det gällde straff för onykterhet vid ratten. Vidare förklarade sig herr Holmbäck vara förvånad över att det år 1948 förekommit många fall — mellan hälften och tredjedelen av hela antalet beviljade ansökningar om nåd — då ansökningarna beviljats mot den uppfattning, som uttalats av samtliga de ledamöter av högsta domstolen som haft med ärendet att göra.

Med anledning av herr Holmbäcks yttranden beträffande nåd i rattfyllerimål förklarade statsrådet Zetterberg sig anse, att om en person, som gjort sig skyldig till rattfylleri, skulle få nåd, fordrades det andra och mycket starkare skäl än när det gällde nådeansökningar för de flesta andra brott. I fråga om Kungl. Maj:ts avvikelser från högsta domstolens yttranden anförde statsrådet Zetterberg:

Kungl. Maj:t kan givetvis icke vara helt bunden av högsta domstolens yttrande, och det är väl heller inte herr Holmbäcks mening. Självfallet måste den som har det slutliga ansvaret för dessa mycket allvarliga ärenden ha rätt att fatta det beslut, som han själv anser sig kunna svara för. Inte så sällan och kanske just i dessa rattfyllerimål har dessutom Kungl. Maj:t kunnat bygga sitt avgörande på ett större och bättre material än högsta domstolen. I vissa fall t. ex., där det förelegat uppgifter om sjukdom, har det inte så sällan anordnats läkarundersökning, infördrats yttrande från medicinalstyrelsen eller verkstälts sinnesundersökning. Likaså har ibland vanlig förundersökning gjorts, där sådan förut icke ägt rum, men där det funnits anledning att verkställa sådan. Detta har resulterat i att Kungl. Maj:t fått ett bättre material att bedöma vissa fall än det som förelegat när ärendena föredrogos i högsta domstolen.

Högsta domstolen kan naturligtvis själv infordra utlåtande från exempelvis medicinalstyrelsen och gör det ibland också. Men om högsta domstolen inte infordrat något sådant utlåtande utan intagit sin ståndpunkt på det föreliggande materialet, kan Kungl. Maj:t före sitt slutliga avgörande infordra ett yttrande från myndigheten eller verkställa annan utredning. I och för sig kunde man väl i ett sådant fall skicka hela ärendet tillbaka till högsta domstolen för nytt yttrande, men så har aldrig skett. Kanske är det en möjlighet, som man kan tänka sig, att låta högsta domstolen i dessa fall yttra sig två gånger.

Vad sedan angår herr Holmbäcks påpekande, att Kungl. Maj:t i en del fall inte följt högsta domstolens förslag, synes herr Holmbäck mena, att Kungl. Maj:t alltför ofta har gått ifrån högsta domstolens ståndpunkt. Beträffande denna fråga vill jag blott erinra om att högsta domstolen ej är ett alldeles enhetligt begrepp. Inom högsta domstolen avgivas yttranden i nådeärenden av tre ledamöter, och det finns ju 24 justitieråd. I sådana ärenden som nådefrågor, där den personliga uppfattningen måste spela en stor roll, är det ju ganska självklart, att det kan finnas olika uppfattningar inom högsta domstolen. Så är också fallet. Det finns inte heller någon annan möjlighet — om man över huvud taget skall på ett annat sätt än rent schematiskt behandla dessa ärenden. De olika yttrandena från högsta domstolen bli då präglade av vederbörandes personliga egenskaper och inställning över huvud taget till dessa problem. För den som i likhet med mig haft tillfälle att under en följd av år se en stor mängd yttranden från högsta domstolen, varvid domstolens tremannakollegium har bestått av olika människor o olika fall, är det fullständigt uppenbart, att de avgivna yttrandena varierat med anledning av dessa domares personliga inställning. Detta förhållande är också någonting vartill man måste ta hänsyn i detta sammanhang.

Under debatten i kammaren yttrade herr Schlyter, att i det allra största antalet fall, där det föreläge skäl att giva nåd, omständigheterna vore sådana, att det borde vara tillåtet för domstolarna att med större obundenhet av lagparagraferna taga hänsyn till dessa omständigheter och eventuellt helt eftergiva påföljd för brott, om domstolen icke funne straffets syfte kräva dess tillämpning i det individuella fallet. Herr Schlyter hänvisade till föreliggande förslag rörande befogenhet för domstolarna att meddela påföljds-eftergift och utvidgning av åklagarnas rätt att meddela åtalseftergift samt förklarade sig tro, att utvecklingen borde gå i den riktningen, att en mycket väsentlig del av nådeinstitutets tillämpning överflyttades på domstolarna, så

att tillämpningen av den rätt föråldrade metoden, att dessa frågor skulle avgöras i konselj, väsentligen nedbringades.

I en vid 1950 års riksdag av herr Herlitz väckt motion (I: 96) påtalades som en brist, att en sammanfattande framställning saknades över nådeinstitutets tillämpning och särskilt över de grunder, efter vilka nådefrågor bedömdes. Med rådande system för publicering av beslut i dessa ärenden vore det utomordentligt svårt för en icke initierad att vinna närmare insyn i ärendenas handläggning. Motionären hemställde därför, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av en redogörelse för nådeinstitutets tillämpning under senare tid. Redogörelsen borde, enligt vad motionären uttalade, bl. a. taga sikte på att klarlägga de omständigheter som vore bestämmande vid avgörandet av nådeärenden.

I sitt utlåtande (nr 12) i anledning av motionen anförde första lagutskottet:

Det ligger i nådeinstitutets väsen att de individuella omständigheterna i varje särskilt fall bliva utslagsgivande i en helt annan utsträckning än i domstolsförfarandet. Även om det får förutsättas att i fråga om avgörandet av enskilda grupper av nådeärenden vissa, relativt fast utbildade regler äro vägledande, torde dock det stora flertalet nådefrågor bedömas efter fri skälighetsprövning. Det synes under dessa förhållanden icke ligga inom det möjligas gränser att lämna en ens något så när uttömmande redogörelse för de omständigheter, som äro bestämmande vid nådeärendenas avgörande.

Visserligen vore det i och för sig möjligt att utarbeta en redogörelse i mera begränsad omfattning över nådeinstitutets tillämpning. Arbetet härmed skulle dock draga en icke obetydlig kostnad. Endast under förutsättning att redogörelsen kunde beräknas bliva till väsentlig nytta ur allmän synpunkt, funnes det därför anledning att begära att en sådan utarbetas. Såvitt utskottet kunnat finna skulle åtgärden icke medföra sådant gagn. Någon särskild omständighet, som just i närvarande läge skulle göra utarbetandet av en sådan redogörelse påkallat, synes icke föreligga.

I betraktande av att nådeinstitutet — varmed utskottet här och i det följande endast avser sådana nådeärenden, i vilka högsta domstolen avgiver yttrande — under de senaste årtiondena otvivelaktigt erhållit en ökad betydelse, skulle det emellertid, icke minst för lagstiftningsarbetet och den kriminologiska forskningen, vara till gagn om en ökad insyn i hithörande frågor kunde beredas. Den officiella statistiken lämnar redan nu vissa uppgifter om nådeärendena. Mot denna redovisning kan dock invändas att statistiken dels utkommer sent, dels ock är väl knapphändig. Uppgift saknas sålunda om sådana viktiga förhållanden som de brott vid vilka nåd förekommit samt innehållet i nådebesluten (total eller partiell nåd, av nåd meddelad villkorlig dom m. m.). En förbättring av denna statistik vore därför önskvärd. Tänkbart vore att kriminalstatistikutredningen kunde upptaga dessa spörsmål till behandling. Beslut härom torde emellertid ankomma på Kungl. Maj:t; något initiativ från riksdagens sida synes icke påkallat.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

År 1954 framställde herr Svensson i Ljungskile i andra kammaren en interpellation till chefen för justitiedepartementet rörande nådeinstitutet. Interpellanten frågade, om statsrådet ville lämna riksdagen en redogörelse för de principer, som låge till grund för att Kungl. Maj:t i många fall använt

en kombination av frihetsstraff och villkorlig dom vid utövandet av benådningensrätten. Vidare framställdes önskemål om en redogörelse för den omfattning, i vilken benådningensrätten under senare år utövats, samt för de hänsyn till domstolarnas straffutmätning, som kraven på en god rättsvård ålade Kungl. Maj:t.

I interpellationssvar den 14 maj 1954 anförde chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, bl. a. följande:

Nådeinstitutet är säkerligen uråldrigt. Såvitt man vet av historien, går det lika långt tillbaka i tiden som domstolarnas verksamhet, och nådeinstitutet användes i alla länder. Detta visar, att nåden har en självständig uppgift vid sidan om domstolarnas verksamhet. Det bygger helt enkelt på en uråldrig praktisk psykologi, som säger oss att man i strävandena att förmå människorna att följa reglerna för medborgerlig samlevnad kan nå resultat genom att arbeta på två linjer. Man kan i vissa särskilda fall samtidigt visa stränghet och mildhet, genom att samhället på en gång i den fastställda domen uttalar sitt ogillande av begångna brott och anger den påföljd som lagligen bör följa, och likväl ger den dömda ett extra tillfälle att försöka rätta sig. Härigenom kan både allmänpreventionen och individualpreventionen tillgodoses. Så ser också domstolarna själva på nådeinstitutets uppgift. Det förekommer sålunda, att en domare råder den dömda att söka nåd, och därigenom få ett resultat som domaren själv funnit skäligt men som han inte vill ge i domstolsväg. Och det förekommer vidare, att högsta domstolen i samma sak fastställer domen men tillstyrker nåd. — Om man undersöker, hur nådeinstitutet fungerar, skall man finna att det fyller just den nyss angivna funktionen.

Statsrådet Zetterberg anförde också vissa synpunkter på vad som anses vara av betydelse i nådeärendena och vad nådebesluten bruka innehålla samt uttalade härom följande:

Först och främst måste man lägga märke till att skuldfrågan aldrig kan prövas i nådeväg. Kungl. Maj:t kan inte i ett nådeärende ingå i någon prövning av bevismaterialet i ett mål utan måste utgå från den bevisbedömning, som domstol har gjort, och det konstaterande av begångna brott, som domstolens dom innehåller. Detta förhållande förbises ofta, både av nådesökande och i den allmänna diskussionen. Om någon anser sig vara oskyldigt dömd, får han söka resning i högsta domstolen; att söka nåd är meningslöst om han vill ha skuldfrågan omprövad.

I regel brukar inte heller den av domstolarna vidtagna straffmätningen omprövas. Detta är dock inte en alldeles undantagslös regel. I vissa fall, då högsta domstolen tillstyrkt en omedelbar straffnedsättning, har denna vidtagits. Även i andra undantagsfall kan så ha skett. Svaret på det påstående som herr Svensson gjort på denna punkt är alltså, att man i nådeärenden i allmänhet inte ingår på straffmätningen i målet. Beslutens innehåll bestäms som regel av andra synpunkter, huvudsakligen vad som har samband med straffverkställigheten, humanitetens krav och sökandens möjligheter till återanpassning i samhället. Och härvid kan man urskilja vissa olika grupper av ärenden.

En betydande del av nådeärendena rör personer, som redan sitter på fängvårdsanstalt och som har fullgjort en del av strafftiden. Ansökningen går då i allmänhet ut på att få nedsättning av den återstående strafftiden. I ett stort antal fall återopas därvid de hemmavarande familjemedlemmarnas svåra förhållanden. Här visar sig en av de största olägenheterna med frihetsstraffet. Det drabbar många gånger oskyldiga personer mycket värre än

den dömde. En hustru med många barn kan få en mycket svår tid att hålla ihop hemmet, när mannen sitter på anstalt. Ålderstigna föräldrar kan vara beroende av den dömde. Sjuka och invaliderade människor kan få stora svårigheter under hans bortovaro. Tyvärr är sådana omständigheter så vanliga, att det inte finns stora möjligheter att lindra de hemmavarandes börda nådevägen. Men i vissa fall, när större delen av strafftiden fullgjorts och när det finns särskilda förhoppningar om framtida skötsamhet, kan hänsyn också till familjen spela in. I andra fall kan frigivning av nåd medges, då sökanden under fängelsetiden drabbats av svår sjukdom. Även andra förhållanden av personlig art kan här vara av betydelse. En given grupp bland de nådesökande, som får nedsättning, är sådana som har livstidsstraff eller synnerligen långa strafftider. Det är en mycket gammal praxis, att långtidsfångar, som visar skötsamhet, skall ha utsikt att få någon lindring, sedan en betydande del av strafftiden har förflutit.

Den största gruppen av nådeansökningar och måhända också den ur flera synpunkter viktigaste avser personer som dömts till frihetsstraff och ännu icke påbörjat avtjänande av straffet. Den fråga som då föreligger och som särskilt beträffande unga människor är av utomordentligt stor betydelse, gäller om det är möjligt att undvika att dessa tas in på anstalt. Man undgår då de direkta skadeverkningsarna av anstaltsvistelsen, försörjningssvårigheter, kontakt med andra kriminella element och inte minst anpassningssvårigheterna vid utskrivningen. Till att börja med måste naturligtvis övervägas, om brottets beskaffenhet över huvud taget möjliggör en benådning. Och så gäller det frågan om den dömdes tidigare vandel och slutligen om han låter sig rättas. På den frågan är det inte lätt att ge något svar. Det är inte en juridisk fråga och det är inte heller någon egentlig straffmättningsfråga. Man måste också hålla i minnet, att valet inte står mellan fängelse och frihet från påföljd utan att en villkorlig dom kan kombineras med olika slag av behandlingsformer, i första hand flerårig övervakning, och vidare allt efter fallets beskaffenhet föreskrifter om bostad, arbetsanställning, alkoholistvård, psykiatrisk vård, skadeståndsbetalningar o. s. v.

Erfarenheten har lärt oss att man i vissa fall kan komma långt på dessa vägar, om man väljer de rätta formerna av kriminalvård i frihet. Man skall komma ihåg att kriminalitet ej sällan sammanhänger med ett slags efterblivenhet i personlighetsutvecklingen, en känslomässig och ibland även intellektuell omognad. Det är därför man inte så sällan kan hoppas, att den som begår brott skall, så att säga, växa ifrån sin kriminalitet. En vidare utveckling, nya omständigheter, kan här ge något nytt att bygga på, som domstolen icke kunnat beakta. I synnerhet om det hunnit gå en längre tid sedan de aktuella brotten begicks kan det finnas anledning att ta hänsyn till en ändrad livsföring.

Över huvud taget är det mycket vanligt att ett bifall till en nådeansökan går ut på villkorlig dom. Detta förhållande ger en viktig upplysning om nådeinstitutets funktion. Jag vill påpeka, att det endast är i enstaka undantagsfall som någon helt och hållet befrias från den straffpåföljd som domstolen bestämt. Nådeinstitutet tillämpas alltså i allmänhet på sådant sätt, att den dömde icke slipper undan sikt ansvar. En villkorlig dom ställer ett krav på den dömde. Sköter han sig inte, kan domen bli förverkad, och begår han nya brott, blir den med all säkerhet förverkad. Nådebeslutet befriar alltså inte den dömde från hans ansvar; det ger honom blott en möjlighet att bli en samhällsnyttig medborgare.

Utöver de nu närmare diskuterade grupperna av nådeärenden förekom-

mer ett stort antal sådana ärenden av andra slag. Dessa kan naturligtvis vara av stor vikt för dem som det gäller, men i detta sammanhang är de av mindre betydelse. Det kan vara fråga om rättelser av smärre felaktigheter i verkställighetsförfarandet, det kan gälla avräkning av häktningstid, uppskov med påbörjande av straffverkställighet, befrielse från arreststraff eller skyldighet att betala böter, viten eller vederlagsbelopp. En relativt stor grupp av ärenden avser begäran om att slippa förvandlingsstraff för böter, stundom i förening med ett åtagande att i stället betala böterna. Under förutsättning att rimlig ursäkt kan åberopas för försummelsen att i tid betala böterna, brukar Kungl. Maj:t gå med på att böterna får betalas.

I fråga om den av interpellanten påtalade kombinationen av villkorlig dom och ovillkorligt frihetsstraff uttalade statsrådet Zetterberg:

Herr Svensson synes nu mena, att det skulle föreligga något lagligt hinder för Kungl. Maj:t att meddela beslut av detta slag på grund av att motsvarande beslut inte kan meddelas av domstol. Denna herr Svenssons uppfattning är fullständigt oriktig. Kungl. Maj:t är icke bunden av sådana för domstolarna gällande legala begränsningar. Det finns sedan gammalt olika exempel på att Kungl. Maj:t i nådeväg meddelat beslut som lagligen icke kunnat meddelas av domstol. Så t. ex. kan domstol inte döma till tidsbestämt straff på längre tid än 10 år eller vid flera brott till 12 år. Men i nådeväg har livstidsstraff förvandlats till straffarbete i 15 år. Även om det alltså inte finns några dylika legala inskränkningar beträffande nådebeslutens innehåll, så bör naturligtvis Kungl. Maj:t ålägga sig vissa begränsningar, så att inte praktiska svårigheter uppkommer och så att nådebeslutens innehåll över huvud taget framstår som naturligt och ändamålsenligt. Att så är fallet härvidlag, kan lätt konstateras genom vissa jämförelser. Nådebeslut av den typen att ett redan pågående straffavtjänande avbrytes och att återstoden av frihetsstraffet skall vara villkorligt, har använts sedan länge tillbaka, även på den tiden när domstol var förhindrad att ge villkorlig dom åt någon som under de närmaste tio åren hade avtjänat straff. Beslut av den typen och de beslut som herr Svensson kritiserar är ju tydligen ganska likartade. Som ytterligare jämförelse vill jag erinra om att personer, som har undergått frihetsstraff av en viss längd, skall efter utskrivningen stå under tillsyn en viss tid. De här ifrågavarande nådebesluten innebär i praktiken närmast, att tiden för straffet blivit kortare och tiden för den efterföljande kontrollen längre. Det kan även erinras om att domstol i vissa fall kan kombinera frihetsstraff och villkorlig dom, t. ex. när domstol utan att förklara en äldre villkorlig dom förverkad bestämmer ett kortare frihetsstraff för ett nytillkommet brott. Det hinder i lagen, som herr Svensson åsyftar, avser alltså icke själva kombinationen av dessa påföljder utan endast ett samtidigt adömande av frihetsstraff och villkorlig dom.

Skälen till att lagen om villkorlig dom innehåller ett förbud för domstol att besluta om den här ifrågavarande kombinationen framgår inte klart av lagens förarbeten. Det kan dock antagas att man velat förhindra att domstolarna i samband med utbyggnaden av den villkorliga domen skulle i ett stort antal fall förbinda villkorlig dom med korta frihetsstraff. En sådan synpunkt inverkar emellertid icke i de nu avsedda nådeärendena. Sedan numera bruket av villkorlig dom har vunnit en viss stadga, kan det för övrigt övervägas att genom lagstiftning införa möjlighet för domstol att kombinera frihetsstraff och villkorlig dom. Tidigare har det förekommit att ett förfarande, som börjat tillämpas i nådeväg, visat sig så ändamålsenligt att det givit upphov till ny lagstiftning. Tanken på att kombinera olika brottspåfölj-

der har under senare år varit uppe i den kriminalpolitiska diskussionen, och förslag i dylik riktning överväges för närvarande av strafflagberedningen.

Statsrådet Zetterberg gjorde gällande, att en mycket stor överensstämmelse föreläge mellan högsta domstolens och Kungl. Maj:ts praxis i nådeärenden, ehuru skillnaden mellan högsta domstolens yttranden och Kungl. Maj:ts beslut ökat de senaste åren. Härom anförde statsrådet Zetterberg bl. a. följande:

Att det över huvud taget föreligger olikheter i bedömningen mellan högsta domstolen och regeringen är i och för sig alldeles naturligt. Det är ju uppenbart att i sådana ärenden som dessa, där det inte är fråga om ett logiskt dömande utan en värdering av mänskliga faktorer, olika bedömare ibland måste komma till olika uppfattning. En fullständig överensstämmelse mellan högsta domstolen och regeringen är alltså icke gärna möjlig, om ärendena prövas grundligt och omsorgsfullt av båda dessa instanser. Dessutom är avvikelserna ej sällan ganska obetydliga. Men jag vill betona att det icke föreligger någon principiell motsättning; skiljaktigheterna hänför sig till bedömningen av de enskilda fallen. Möjligen kan det sägas att högsta domstolen är något mera benägen än regeringen att avgöra ärendena i befintligt skick. Jag har däremot ansett att om man finner tvekan föreligga eller tror att en utredning kan ge upplysningar av betydelse, så bör man göra en utredning, innan man slutligt beslutar i ärendet. Därför har jag i rätt många fall tillstyrkt att personundersökning utföres eller att yttrande inhämtas från medicinska myndigheter, skyddskonsulenter, åklagare och andra. På denna väg har också i många fall nya upplysningar framkommit. Det har t. ex. visat sig att sökanden behövt vård på sinnessjukhus eller att han var verkligt allvarligt kroppsligt sjuk. Ej sällan har dylika utredningar visat att sökanden under längre tid fört en hederlig vandel och att ett frihetsstraff skulle vara till större skada än nytta.

Vidare vill jag beträffande högsta domstolen framhålla, att det inte är högsta domstolen i dess helhet som avger yttranden över nådeansökningar. Högsta domstolen består ju av 24 justitieråd och det är bara tre i sänder, som avger dessa yttranden, och eftersom — jag vill åter betona detta — det här inte gäller ett dömande, några logiska deduktioner, utan en fri värdering av personliga och mänskliga ting, är det också så, att högsta domstolens olika ledamöter kan komma till olika resultat. Detta är alldeles självklart, man kan säga, att det bör vara så, att det bland de 24 justitieråden också finns olika uppfattningar om hur ett nådefall skall behandlas. Högsta domstolen är alltså inte en enda enhetlig instans. Detta måste man också komma ihåg, när man gör denna jämförelse. Det ligger i sakens natur och innebär inte den ringaste kritik mot högsta domstolen, tvärtom, lika litet som jag finner det vara märkvärdigt att jag kan komma till annat resultat än den.

Kungl. Maj:ts praxis i nådeärenden har vid olika tillfällen föranlett reserveringar inom konstitutionsutskottet att i samband med granskningen av statsrådsprotokollen framställa yrkanden om anmälan enligt § 107 regeeringsformen eller omförmälan (utskottets mem. 1950: 17 s. 12, 1954: 15 s. 5 och 34 samt 1955: 16 s. 9).

Statistiska uppgifter

I statistiska centralbyråns berättelser angående domstolarnas och de exekutiva myndigheternas verksamhet publiceras uppgifter för varje år angående antalet inkomna och avgjorda nådeansökningar, de påföljder ansökningarna avsett samt innebörden av högsta domstolens yttranden och Kungl. Maj:ts beslut. Den senaste berättelsen utkom år 1954 och avser åren 1949—1952.

År 1953 utgavs en av byrådirektören Sverker Groth på offentligt uppdrag verkställd statistisk utredning angående nådeinstitutets tillämpning under förra hälften av 1900-talet (SOU 1953: 22). Statistiska uppgifter rörande nådeärenden återfinnas vidare bl. a. i statsrådet Zetterbergs interpellations-svar i andra kammaren den 8 juli 1947 och den 14 maj 1954, i professorn Alvar Nelsons år 1953 utgivna arbete »Brott och nåd» samt i en uppsats av statssekreteraren Björn Kjellin i Svensk Juristtidning innevarande år (s. 158 ff).

Vissa statistiska uppgifter ha upptagits i de vid detta utlåtande fogade *bilagorna A—G*. Flertalet av uppgifterna ha hämtats från Groths ovannämnda utredning. I vissa fall ha tabellerna kompletterats med siffror för de senaste åren; utskottet har dock icke haft tillgång till detaljerade uppgifter för år 1953.

I *bilaga A* har upptagits en översikt över antalet för brott dömda personer och antalet nådeansökningar under åren 1901—1954 med angivande jämväl av relationerna mellan dessa storheter. Såsom personer dömda för brott ha räknats även personer som erhållit strafföreläggande eller villkorligt anstånd med straffs ådömande, däremot icke personer för vilka åtal eftergivits. Antalet nådeansökningar är icke liktydigt med antalet personer för vilka nåd söktes; en och samma ansökning kan avse flera personer, men å andra sidan inträffar icke sällan att flera nådeansökningar avse en och samma person. Med hänsyn till primärmaterialets innehåll har i tabellen räknats med endast sådana nådeansökningar som avsett befrielse från påföljd ådömd genom laga kraft ägande dom. Detta innebär, att nådeansökningar, beträffande vilka högsta domstolens yttrande avgivits i samband med prövning av fullföljd talan, icke omfattas av tabellen. Att åren 1919 och 1920 icke redovisats i tabellen beror på att uppgifter om antalet under dessa år inkomna nådeansökningar saknas.

Antalet personer för vilka nådeansökning avgjorts under åren 1913—1952 och 1954 har redovisats i den i *bilaga B* upptagna tabellen. I denna tabell ha personerna grupperats efter året för Kungl. Maj:ts beslut i nådeärendet samt efter den ådömda ansvarspåföljd som nådeansökningen avsett. — Understundom förekommer, att nådeansökning för en person avser olika straffrättsliga påföljder, såsom exempelvis böter och förverkande av egendom. För åren t. o. m. 1947 har i dylika fall personen räknats i kolumnen för en av dessa påföljder, men för åren därefter har han förts i kolumnerna för de olika påföljderna. Denna ändring i metoden har medfört, att

siffrorna för tiden efter år 1947 icke äro fullt jämförbara med siffrorna för tiden t. o. m. nämnda år. Särskilt gäller detta gruppen »annan eller okänd påföljd». — Gruppen fängelse eller arrest omfattar även ungdomsfängelse och bötesförvandlingsfängelse; de flesta av de i kolumnen för annan eller okänd påföljd räknade personerna äro sådana vilkas nådeansökningar avsett vederlagsskyldighet, förverkande av egendom eller förvaring i säkerhetsanstalt.

En redovisning för åren 1913—1952 och 1954 av innebörden av högsta domstolens yttranden och Kungl. Maj:ts beslut i nådeärendena ges i *bilaga C*.

Av särskilt intresse torde vara att se i vad mån personer som ådömts frihetsstraff blivit benådade. *Bilaga D* upptar en sammanställning av uppgifter för åren 1931—1952 och 1954 om antalet till frihetsstraff dömda personer samt antalet dylika personer för vilka nådeansökning blivit helt eller delvis bifallen. I tabellen har skilts mellan å ena sidan personer dömda till straffarbete och å andra sidan personer dömda till fängelse eller arrest. I sistnämnda grupp ingå personer som dömts till ungdomsfängelse men icke sådana som ålagts bötesförvandlingsfängelse (märk olikheten med *bilaga B*). Vidare har för vardera av de i tabellen redovisade påföljdsgrupperna angivits huru många som dömts ovillkorligt, detta därför att nåd i allmänhet sökes endast av sådana personer. Antalet benådade har i tabellen satts i relation såväl till samtliga dömda som till de ovillkorligt dömda. — Åtskilliga av de för ett visst år redovisade benådningarna avse domar, som meddelats under ett tidigare år. Vidare märkes, att uppgifterna om antalet dömda personer alltigenom avse sådana som dömts i första instans, under det att benådningarna till stor del avse straffdomar meddelade i högre instans. Strängt taget äro sålunda talen för de benådade icke fullt jämförbara med talen för de dömda, men denna bristfällighet torde här sakna praktisk betydelse.

De personer för vilka nådeärenden *avgjorts* under åren 1948—1952 och 1954 ha i *bilaga E* fördelats efter ådömda påföljder, som ansökningarna avsett, samt allteftersom ansökningarna avslagits eller helt eller delvis bifallits (nådeansökningar som ej upptagits till prövning äro ej medtagna). Tabellen visar också i vilken utsträckning Kungl. Maj:ts beslut i nådeärendena varit överensstämmande med eller avvikande från högsta domstolens hemställan.

I *bilaga F* ha de personer, för vilka nådeansökning helt eller delvis *bifallits* år 1954, grupperats efter ådömda påföljder och efter den närmare innebörden av Kungl. Maj:ts beslut i nådeärendena. Även här har redovisats i vilken utsträckning Kungl. Maj:t i statsrådet beslutat i enlighet med högsta domstolens hemställan.

I *bilaga G*, som omfattar åren 1913—1952, ha de personer, för vilka nåd sökts, grupperats efter domstol som i sista instans fällt till det straff, nådeansökningen avsett. Med underrätt förstås i tabellen allmän underrätt, polisdomstol, poliskammare, krigsrätt, militär befälhavare samt all-

män åklagare, de sistnämnda beträffande strafförelägganden; med hovrätt menas allmän hovrätt och krigshovrätt. I kolumnen för högsta domstolen ha inräknats jämväl fall i vilka ansökan om fullföljdsdispens resp. prövningstillstånd avslagits.

Motionerna

I motionerna I: 213 och II: 212 framhålles, att nådeinstitutet gäve vittgående befogenheter åt nådegivaren, vilken icke vore bunden av gällande strafflagstiftning utan kunde befria den dömda från varje påföljd eller mildra påföljden på allehanda sätt och därvid bruka kombinationer av olika straffarter, som lagen icke tillåte domstolarna att förena. Motionärerna göra gällande, att formella hinder icke mötte för nådegivaren att om han ansåge en viss påföljd otillfredsställande meddela nåd åt alla, som i enlighet med gällande lag ådömts sådan påföljd, samt att regeringen såsom nådegivare kunde, om den så önskade, över huvud taget åsidosätta i vederbörlig ordning tillkommen lagstiftning och därigenom i viss omfattning sätta riksdagens lagstiftande uppgifter ur funktion. Med hänsyn till den stora frihet, som nådeinstitutet således gäve dem som handhade detsamma, anse motionärerna det vara av mycket stor vikt vilka principer som följdes av nådegivaren. Enligt motionärernas mening rådde för närvarande en viss oklarhet på denna punkt. I motionerna göres gällande, att nådeinstitutet på senare tid ansetts böra tilldelas en aktiv roll inom kriminalvården, därvid nådegivningen förutsattes komma till användning för att bereda möjligheter till en lämpligare behandling av människor, som kommit på kant med samhället och förövat brott, än den som domstolarna, vilka hade att följa lagens regler, kunde föreskriva. En sådan omläggning av nådeinstitutets uppgift borde enligt motionärerna icke genomföras i administrativ väg, utan ett samlat övervägande i fråga om nådeinstitutets ställning i straffrättskipningen och kriminalvården borde komma till stånd, innan nådeinstitutet sloge in på nya vägar; resultatet av dessa överväganden borde föreläggas riksdagen.

I motionerna I: 213 och II: 212 anföras även vissa synpunkter på formen för nådeärendenas behandling. Motionärerna göra gällande, att högsta domstolens yttranden fått minskad betydelse efter hand som en mera socialvårdande syn gjort sig gällande samt att utredningen i nådeärendena börjat kompletteras för att bliva mer fullständig ur de synpunkter som särskilt intresserat den nådegivande; en viss dubbelbehandling av ärendena hade härigenom uppkommit. Ändamålet med själva nådeinstitutet måste vara bestämmande för sammansättning och utformning av de organ, som skulle förbereda nådeärendena, och de anordningar, som därvid kunde behövas. Vid en allmän översyn beträffande nådeinstitutet borde de organisatoriska konsekvenserna av den ståndpunkt, som därvid intoges, beaktas och närmare utredas. Härvid kunde icke lämnas å sido angelägenheten av garantier för att materialet i nådeärendena bleve så allsidigt som möjligt. — Med hänsyn till den betydelse nådeinstitutet fått och den frihet den nådegivande hade anse

motionärerna det vara ett naturligt krav, att regeringen för folkrepresentationen redovisade, hur den utövade Konungens rätt att giva nåd. I motionerna föreslås, att regeringen årligen skulle lämna riksdagen en utförlig redogörelse för sin befattning med nådeärendena, därvid lämpligen kunde uppgivas beträffande varje ärende innehållet i högsta domstolens yttrande, de ytterligare utredningsåtgärder, som Kungl. Maj:t vidtagit, och resultatet av ärendets prövning samt mera generellt de allmänna kriminalpolitiska synpunkter, som varit vägledande.

Slutligen ifrågasätta motionärerna, om nådegivningen icke borde bindas av något fastare regler än för närvarande är fallet.

I motionen II: 436 göres gällande, att man kunde konstatera en viss kritisk inställning hos allmänheten mot nådeförfarandet. Motionärerna framhålla, att justitieministern stundom föranstaltade om en ingående undersökning rörande den dömdes personliga förhållanden, varvid ofta anlätades skyddskonsulenter och andra personer, som gärna fattade sitt uppdrag vara mera att fria än att fälla. Vidare ägde den dömda att skriftligen och muntligen framhålla allehanda omständigheter, som kunde anses tala till hans fördel; dessa omständigheter hade ofta ej kommit till högsta domstolens kännedom. Personliga uppvaktningar och upplysningar vid sidan av akten vore tillåtna och förekomme nästan regelmässigt. I straffrättsskipningen vore offentlighetsprincipen av den största betydelse, men i nådeärendena kunde det ej undvikas, att den offentliga kontrollen bleve otillfredsställande.

Motionärerna framhålla, att förfaringssättet i de talrika nådeärendena ställde oerhörda krav på departementschefen, som måste ha blivit förtrogen med alla de personliga faktorer, som spelat någon roll i fråga om den nådesökande; han hade att anlägga allmänpreventiva synpunkter samtidigt som han skulle taga rimlig hänsyn till vad skälighet och billighet krävde. Motionärerna förmoda, att den i statsverkspropositionen innevarande år föreslagna personalförstärkningen i fråga om justitiedepartementets handläggning av nådeärenden vore av värde och att därigenom kunde vinnas en lättnad i departementschefens arbetsbörda. Motionärerna anse emellertid, att denna anordning borde kompletteras genom att yttrande inhämtades från en särskild nämnd med lekmannainslag. Därest yttrande inhämtades icke blott från högsta domstolen utan även från ett kollegialt råd, där såväl juridisk som allmän social och psykologisk sakkunskap vore företrädd, skulle detta enligt motionärerna innebära en borgen för ett objektivt och sakligt bedömande samt underlätta departementschefens avgörande.

Utskottet

Delade meningar torde knappast råda om värdet av nådeinstitutet såsom ett komplement till straffrättsskipningen. Framför allt har institutet en viktig funktion att fylla när nya omständigheter framkommit efter det domstolens dom vunnit laga kraft. Dylika omständigheter kunna i vissa

fall föranleda, att resning beviljas, men när fråga är om den dömdes personliga förhållanden, kan resning i regel icke komma i fråga, utan ändring av straffet måste ske genom benådning. Det kan emellertid förekomma, att jämväl vissa omständigheter, som föreligga redan när målet är anhängigt vid domstol, icke kunna beaktas annat än i nådeväg. Straffrättskipningen måste nämligen bindas av relativt preciserade normer, men lagstiftaren kan icke skapa sådana för alla de situationer, som kunna uppkomma. Det lär vidare vara en vedertagen uppfattning, att domstolarna måste taga stor hänsyn till den allmänna laglydnaden, medan Kungl. Maj:t vid prövningen av nådeansökningar är något mindre bunden i detta hänseende. Det kan därför förekomma, att högsta domstolen, samtidigt som den dömer till straff, tillstyrker, att Kungl. Maj:t på ett eller annat sätt beviljar nåd.

Under senare år ha domstolarna, åklagarna och fängsvårdsmyndigheterna fått större möjligheter än tidigare att taga hänsyn till den brottsliga personliga förhållanden, hans behov av fostran och utbildning samt andra omständigheter i det särskilda fallet. Detta har skett bl. a. genom vidare strafflatituder, nya former för omhändertagande av brottslingar, bestämmelser om åtalseftergift, villkorlig dom och villkorlig frigivning samt förbättrade möjligheter till individuell behandling vid straffverkställigheten. Det har ofta gjorts gällande, att den humanare strafflagstiftningen borde medföra, att benådning behöfve ifrågakomma i färre antal fall än tidigare. Antalet nådeansökningar har emellertid under senare år ökat väsentligt (bilaga A). Samtidigt ha dock allt flera personer årligen dömts för brott, och sedan början av 1930-talet har proportionen mellan antalet nådeansökningar och antalet personer som dömts för brott varit tämligen oförändrad. Ökningen av antalet nådeansökningar synes framför allt ha hänfört sig till personer som dömts till straffarbete eller till fängelse, ungdomsfängelse, bötesförvandlingsfängelse eller arrest (bilaga B). Under åren 1933—1938 och 1950—1952 har visserligen ett tämligen stort antal ansökningar avsett böter eller viten, men detta kan antagas väsentligen ha berott därpå, att man vid nådegivningen föregripit reformer, som år 1939 och år 1952 genomförts i fråga om verkställigheten av bötesstraff. — Även antalet helt eller delvis bifallna ansökningar har absolut sett undergått ökning (bilaga C), men någon relativ ökning kan knappast sägas ha förekommit.

Att nåd sökes av allt fler personer, som dömts för brott, har uppenbarligen medfört en avsevärd ökning av arbetsbördan särskilt för justitieministern, som närmast har ansvaret för prövningen. Statsrådet Zetterberg har också, såväl i interpellationsdebatten år 1954 som i statsverkspropositionen innevarande år, framhållit, att nådeärendena äro betungande för departementschefen och för de konsultativa statsråd, som deltaga i handläggningen.

En minskning av antalet nådeärenden skulle troligen ernås genom att domstolarna finge större möjligheter än för närvarande att anlägga skälighetssynpunkter vid bestämmandet av påföljden. Såsom exempel på nu pågående lagstiftningsarbeten av ovan omförd art må här anföras straff-

rättskommitténs förslag till brottsbalk (SOU 1953: 14) och strafflagberedningens betänkande angående enhetligt frihetsstraff m. m. (SOU 1953: 17), vilka lagförslag för närvarande bearbetas inom justitiedepartementet. Vissa av de bestämmelser, som upptagas i dessa förslag, äro enligt utskottets mening ägnade att minska behovet av nåd och föranleda nedgång av antalet nådeansökningar. I förslaget till brottsbalk upptagas sålunda bl. a. vidgade straffskalor för sedlighetsbrott, varigenom domstolarna skulle få bättre möjligheter att bestämma påföljden under hänsynstagande till omständigheterna i det särskilda fallet. Strafflagberedningens förslag innehåller bl. a. regler om rätt i vissa fall för åklagare att eftergiva åtal och för domstol att nedsätta eller eftergiva påföljd ävensom regler som medföra större frihet för domstolarna att anse straff verkställt genom att den dömde hållits i häkte. I strafflagberedningens betänkande har även antytts, att i beredningens planer ingår förslag till utvidgning av möjligheterna att meddela villkorlig dom.

Genom en fortsatt utveckling av lagstiftningen i nu nämnd riktning torde det därför vara möjligt att låta domstolarna taga hänsyn till omständigheter, som nu kunna beaktas endast i nådeväg.

Även om det sålunda skulle vara möjligt att i viss omfattning minska behovet av den prövning, som nu ankommer på Kungl. Maj:t i nådeväg, blir detta dock tydligen en utveckling på lång sikt. Det kommer troligen likväl, såsom utskottet inledningsvis anfört, att återstå vissa undantagsfall, där ingen annan utväg än benådning kan stå till buds. Att i lag föreskriva, när benådning kan eller skall ske, torde icke kunna ifrågakomma redan av den anledningen, att nådeinstitutet skall träda i funktion just i situationer, för vilka det icke varit möjligt att utforma undantagsbestämmelser i lag. Det kan för övrigt knappast anses önskvärt, att nådegivningen, såsom i motionerna I: 213 och II: 212 ifrågasatts, bindes av »något fastare regler», enär detta skulle kunna medföra, att nådeförfarandet finge samma karaktär som domstolsprövningen. Det skulle strida mot nådeinstitutets natur, om den nådesökande kunde under återopande av vissa lagregler framställa krav på att bliva benådad. Det stora flertalet nådeärenden måste avgöras efter fri skälighetsprövning. Liksom det är ogörligt att för denna prövning uppställa fasta regler, torde man icke böra betrakta enstaka benådningsfall såsom uttryck för bestämda kriminalpolitiska principer. Detta innebär även, att en sådan årlig redogörelse för nådeärendena som föreslagits i motionerna I: 213 och II: 212 — även om en sådan redogörelse i och för sig kunde vara av intresse — knappast skulle kunna innehålla annat än mer eller mindre ofullständiga uppgifter angående omständigheterna i de olika fallen. En sådan redogörelse skulle icke vara tillfyllest för en bedömning av de särskilda fallen, och den torde icke göra det möjligt för riksdagen att följa nådeinstitutets handhavande. I detta sammanhang må även framhållas, att konstitutionsutskottet granskar statsrådsprotokollen i justitieärenden och därvid bl. a. har tillgång till föredragningspromemoriorna i högsta domstolen, vilka äro fogade vid protokollen.

Under de senaste åren har Kungl. Maj:t i betydligt flera fall än tidigare

avvikit från högsta domstolens yttranden över nådeansökningar (bilaga C); åren 1951, 1952 och 1954¹ har högsta domstolen tillstyrkt endast omkring hälften av de nådeansökningar som bifallits av Kungl. Maj:t (bilaga E). Huruvida Kungl. Maj:t eller högsta domstolen ändrat sin praxis lär icke kunna avgöras med ledning av tillgängliga statistiska uppgifter. Emellertid finnes anledning antaga, att avvikelserna delvis bero därpå, att Kungl. Maj:t i vissa fall har tillgång till annat material än högsta domstolen. Enligt vad statsrådet Zetterberg uppgivit i sina interpellationssvar 1947 och 1954 förekommer det icke sällan, att Kungl. Maj:t införskaffar ytterligare utredning, sedan högsta domstolen avgivit sitt yttrande i ärendet. I de fall, då sålunda nytt material av betydelse tillkommit, har högsta domstolens yttrande tydligen endast begränsat värde. Enligt utskottets mening bör denna olägenhet undanröjas. I statsverkspropositionen förutsättes, att innehavaren av den där föreslagna, i det föregående omnämnda byråchefstjänsten skall vidtaga erforderliga kompletteringar av nådeärendena. Utskottet anser det lämpligt, att den ytterligare utredning, som sålunda må anses erforderlig, i regel införskaffas redan innan ärendet föredrages i högsta domstolen. Om det — undantagsvis — sedan högsta domstolen avgivit yttrande i ärendet, skulle framkomma nya upplysningar, som synas kunna leda till annat bedömande än förut, bör nytt yttrande inhämtas.

Utskottet vill i detta sammanhang även framhålla angelägenheten av att det nya materialet i nådeärendena blir allsidigt belyst. Det torde därför vara lämpligt att i detta syfte mera regelmässigt låta offentlig myndighet eller enskild person med närmare kännedom om den dömdes personliga förhållanden yttra sig över utredning som icke förelegat i brottmålsprocessen.

Den nu ifrågasatta anordningen synes lättare kunna genomföras, därest den eller de personer, som skulle företaga erforderliga kompletteringar, föredroge ärendena såväl i högsta domstolen som i departementet. Därigenom skulle man även undgå det dubbelarbete, som systemet med olika föredragande i högsta domstolen och departementet medför, och ärendena skulle kunna företagas till avgörande så gott som omedelbart efter det högsta domstolen avgivit sitt yttrande.

Med hänsyn till statsrådets arbetsbörda är det önskvärt, att föredragningen av nådeärendena för statsråden icke göres vidlyftigare än som är nödvändigt. En förutsättning härför lär vara, att de föredragande genom ett icke alltför kortvarigt eller sporadiskt sysslande med nådeärenden vinna sådan erfarenhet på detta område, att vederbörande statsråd med fullt förtroende kan lita på föredragningen. Möjligen skulle inom justitiedepartementet eller nedre justitierevisionen kunna inrättas ett fåtal särskilda tjänster som specialföredragande i nådeärenden. Utskottet anser sig emellertid icke kunna bedöma, huru en föredragningsorganisation enligt ovan angivna riktlinjer i detalj bör utformas. Dessa frågor torde böra bli föremål för närmare överväganden inom departementet, därvid olika vägar kunna prövas. Någon fristående utredning synes däremot knappast vara erforderlig i förevarande hänseende.

¹ Utskottet har icke haft tillgång till motsvarande uppgifter för år 1953.

Vad slutligen angår det i motionen II: 436 framlagda förslaget att, med bibehållande av högsta domstolen som remissinstans, inrätta en rådgivande nämnd, är syftet härmed enligt motionärerna att ytterligare förbättra förfarandet i nådeärenden. Även om en dylik nämnd enligt utskottets uppfattning skulle kunna vara av viss betydelse, inställa sig dock åtskilliga betänkligheter mot ett dylikt förslag. Därest nämnden skulle avgiva yttranden i samtliga nådeärenden, skulle dess uppgifter bliva så betungande, att det knappast bleve möjligt att få kvalificerade personer att åtaga sig ledamotskapet som en bisyssla; och att låta nämnden ha skiftande sammansättning synes icke vara en tillfredsställande lösning, enär nämnden med dess förutsatta lekmannainslag då knappast skulle kunna ernå någon fast praxis. En tänkbar utväg vore att från nämndens handläggning undantaga vissa mindre betydelsefulla ärenden, t. ex. ansökningar om befrielse från eller nedsättning av bötesstraff. Beträffande flertalet kategorier av nådeärenden synes det emellertid svårt att göra någon objektiv gränsdragning mellan ärenden som skulle hänskjutas till nämnden för yttrande och ärenden där så icke skulle ske. Nämndens yttranden skulle måhända i tveksamma fall underlätta statsrådets ställningstagande; men det kan också befaras, att statsrådets arbetsbörda skulle ökas genom att de i vissa fall ansåge sig böra överlägga med nämndens ledamöter. Ehuru sålunda betydande svårigheter föreligga att tillskapa en sådan nämnd, finner utskottet naturligt, att spørsmålet härom kommer i betraktande inom justitiedepartementet i samband med de överväganden, som enligt vad i det föregående anförts torde böra företagas beträffande nådeinstitutet.

Under hänvisning till det ovan sagda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan i detta utlåtande anført; samt

B) att motionerna

1) I: 213 och II: 212 samt

2) II: 436

mätte anses besvarade genom vad utskottet ovan anført och hemställt.

Stockholm den 10 maj 1955

På sammansatt konstitutions- och första lagutskotts vägnar:

HARALD HALLÉN

Närvarande:

från konstitutionsutskottet: herrar Hallén, Damström, Herlitz, Englund, Norén, Swedberg och Andersson i Brämhult; samt

från första lagutskottet: herrar Rylander, Branting, Lodenius, fru Sjöström-Bengtsson, fru Gärde Widemar, fröken Öberg, herrar Skoglund i Umeå och Fröding.

Reservation

av herr *Englund*.

För brott dömda personer samt inkomna nådeansökningar, åren 1901—1954

År	För brott dömda personer	Inkomna nådeansökningar	Kol. 3 i ‰ av kol. 2	Index för relativtalen: 1901 = 100	År	För brott dömda personer	Inkomna nådeansökningar	Kol. 3 i ‰ av kol. 2	Index för relativtalen: 1901 = 100
1901	81 975	160	1,95	100	1929	93 745	395	4,21	216
02	77 055	166	2,15	110	30	99 659	461	4,63	237
03	77 390	142	1,83	94	1931	108 834	535	4,92	252
04	78 644	159	2,07	106	32	112 137	784	6,99	358
05	83 254	148	1,78	91	33	119 964	903	7,53	386
1906	84 901	174	2,05	105	34	131 392	1 012	7,70	395
07	86 926	139	1,60	82	35	128 616	1 078	8,38	430
08	90 110	136	1,51	77	1936	131 173	1 147	8,74	448
09	89 313	142	1,59	82	37	142 113	1 073	7,55	387
10	97 183	162	1,67	86	38	148 571	1 188	8,00	410
1911	93 849	150	1,60	82	39	146 643	866	5,91	303
12	101 188	162	1,60	82	40	125 698	863	6,87	352
13	105 901	164	1,55	79	1941	143 849	768	5,34	274
14	94 931	179	1,89	97	42	163 042	872	5,35	274
15	93 594	214	2,29	117	43	187 202	1 188	6,35	326
1916	93 406	194	2,08	107	44	175 562	1 529	8,71	447
17	71 190	239	3,36	172	45	166 294	1 355	8,15	418
18	82 625	305	3,69	189	1946	159 249	1 280	8,04	412
1921	85 956	334	3,89	199	47	154 536	1 195	7,73	396
22	79 065	331	4,19	215	48	122 878	1 063	8,65	444
23	85 747	315	3,67	188	49	162 735	1 006	6,18	317
24	87 807	305	3,47	178	50	173 888	1 219	7,01	359
25	91 389	296	3,24	166	1951	191 542	1 252	6,54	339
1926	86 913	281	3,23	166	52	193 088	1 380	7,15	372
27	87 540	308	3,52	181	53	..	1 328	..	..
28	89 595	332	3,71	190	54	..	1 566	..	..

Anm. Antalet åren 1919 och 1920 inkomna nådeansökningar är icke känt. Uppgifter om antalet personer som 1953 och 1954 dömts för brott ha ännu icke kunnat erhållas. — Medräknas även de nådeansökningar, beträffande vilka högsta domstolen avgivit yttrande i samband med prövning av fullföljd talan, blir antalet inkomna ansökningar 1 268 år 1951, 1 399 år 1952, 1 358 år 1953 och 1 604 år 1954.

Personer för vilka nåd söktes, fördelade efter ådömda påföljder, som ansökningarna avsett, samt efter året för Kungl. Maj:ts beslut i nådeärendena, åren 1913—1952 och 1954

År	Straffarbete	Fängelse eller arrest	Böter eller viten	Tvångsarbete	Annan eller okänd påföljd	Summa efter avdrag av dubbelräknade
1913	121	32	21	5	21	200
14	121	55	24	3	19	222
15	111	117	22	11	15	276
1916	121	63	38	4	13	239
17	128	66	177	6	13	390
18	212	68	67	3	23	373
19	211	90	95	6	24	426
20	188	91	198	5	17	499
1921	163	106	161	3	21	454
22	138	114	157	5	54	468
23	142	92	118	7	25	384
24	134	101	90	7	27	359
25	128	108	87	9	37	369
1926	115	75	110	2	26	328
27	139	113	79	4	23	358
28	165	95	76	8	26	370
29	220	120	93	1	27	461
30	236	110	121	5	23	495
1931	288	137	166	4	41	636
32	306	138	293	7	39	783
33	413	143	402	7	57	1 022
34	404	165	429	4	64	1 066
35	839	246	461	7	68	1 121
1936	322	265	582	11	62	1 242
37	322	273	497	11	78	1 181
38	369	297	506	5	73	1 250
39	342	335	170	5	49	951
40	873	443	116	6	54	992
1941	390	335	99	6	37	867
42	532	348	70	2	44	996
43	772	430	62	13	66	1 343
44	1 037	501	63	4	77	1 682
45	873	471	80	3	83	1 510
1946	802	428	103	14	117	1 464
47	625	444	88	8	112	1 277
48	577	363	104	8	99	1 146
49	416	318	136	10	135	992
50	479	360	255	23	178	1 213
1951	562	403	186	2	130	1 262
52	629	511	155	—	126	1 392
54	748	610	83	—	109	1 528

Anm. Nådeansökningar, som ej upptagits till prövning, äro medräknade i tabellen. — Gruppen fängelse eller arrest omfattar även ungdomsfängelse och bötesförvandlingsfängelse.

Personer för vilka nåd sökts, fördelade efter som Kungl. Maj:ts beslut inneburit att nådeansökningen ej upptagits till prövning, avslagits eller helt eller delvis bifallits samt efter innehållet i högsta domstolens yttranden, åren 1913—1952 och 1954

Årligen	Ej upptagits till prövning		Avslagits		Helt eller delvis bifallits		Samtliga		Kungl. Maj:t = HD	Kungl. Maj:t ej = HD	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	Antal	% av samtliga
1913	29	14,5	141	70,5	30	15,0	200	100,0	189	11	5,5
14	18	8,1	160	72,1	44	19,8	222	100,0	216	6	2,7
15	28	10,1	163	59,1	85	30,8	276	100,0	264	12	4,3
1916	17	7,1	172	72,0	50	20,9	239	100,0	230	9	3,7
17	29	7,4	188	48,2	173	44,4	340	100,0	383	7	1,8
18	19	5,1	268	71,8	86	23,1	373	100,0	344	29	7,8
19	27	6,3	292	68,6	107	25,1	426	100,0	409	17	4,0
20	6	1,2	291	58,3	202	40,5	499	100,0	473	26	5,2
1921	32	7,0	295	65,0	127	28,0	454	100,0	438	16	3,5
22	57	12,2	302	64,5	109	23,3	468	100,0	450	18	3,8
23	27	7,0	269	70,1	88	22,9	384	100,0	371	13	3,4
24	25	7,0	255	71,0	79	22,0	359	100,0	342	17	4,7
25	15	4,1	270	73,2	84	22,7	369	100,0	358	11	3,0
1926	39	11,9	244	74,4	45	13,7	328	100,0	318	10	3,0
27	22	6,1	272	76,0	64	17,9	358	100,0	341	17	4,7
28	27	7,3	279	75,4	64	17,3	370	100,0	360	10	2,7
29	35	7,6	348	75,5	78	16,9	461	100,0	448	13	2,8
30	38	7,7	374	75,5	83	16,8	495	100,0	490	5	1,0
1931	38	6,0	465	73,1	133	20,9	636	100,0	622	14	2,2
32	45	5,7	451	57,6	287	36,7	783	100,0	760	23	2,9
33	44	4,3	539	52,7	439	43,0	1 022	100,0	946	76	7,4
34	4	0,4	619	58,1	443	41,5	1 066	100,0	1 033	33	3,1
35	3	0,3	632	56,4	486	43,3	1 121	100,0	1 069	52	4,6
1936	14	1,1	605	48,7	623	50,2	1 242	100,0	1 189	53	4,3
37	9	0,8	541	45,8	631	53,4	1 181	100,0	1 103	78	6,6
38	12	1,0	592	47,3	646	51,7	1 250	100,0	1 174	76	6,1
39	6	0,6	681	71,6	264	27,8	951	100,0	891	60	6,3
40	3	0,3	740	74,6	249	25,1	992	100,0	909	83	8,4
1941	4	0,5	601	69,3	262	30,2	867	100,0	807	60	6,9
42	7	0,7	750	75,3	239	24,0	996	100,0	932	64	6,4
43	7	0,5	989	73,7	347	25,8	1 343	100,0	1 230	113	8,4
44	17	1,0	1 225	72,8	440	26,2	1 682	100,0	1 556	126	7,5
45	14	0,9	1 034	68,5	462	30,6	1 510	100,0	1 373	137	9,1
1946	1	0,1	911	62,2	552	37,7	1 464	100,0	1 281	183	12,5
47	9	0,7	828	64,8	440	34,5	1 277	100,0	1 119	158	12,4
48	5	0,4	742	64,8	399	34,8	1 146	100,0	1 004	142	12,4
49	1	0,1	575	58,0	416	41,9	992	100,0	841	151	15,2
50	2	0,2	695	57,3	516	42,5	1 213	100,0	1 032	181	14,9
1951	1	0,1	765	60,6	496	39,3	1 262	100,0	1 014	248	19,7
52	—	—	943	67,7	449	32,3	1 392	100,0	1 167	225	16,2
54	1	0,1	1 114	72,9	413	27,0	1 528	100,0	1 306	222	14,5
1913/15	25	10,7	154	66,5	53	22,8	232	100,0	223	9	3,9
1916/20	20	5,1	242	62,8	123	32,1	385	100,0	368	17	4,4
1921/25	31	7,7	278	68,4	98	23,9	407	100,0	392	15	3,7
1926/30	32	8,0	303	75,4	67	16,6	402	100,0	391	11	2,7
1931/35	27	2,9	541	58,5	358	38,6	926	100,0	886	40	4,3
1936/40	9	0,8	632	56,2	482	43,0	1 123	100,0	1 053	70	6,2
1941/45	10	0,8	920	71,9	350	27,3	1 280	100,0	1 180	100	7,8
1946/50	4	0,3	750	61,6	465	38,1	1 219	100,0	1 056	163	13,4

Bilaga D

Till frihetsstraff dömda personer samt helt eller delvis benådade sådana personer, åren 1931—1952 och 1954

År	Dömda till straffarbete					Dömda till fängelse eller arrest				
	Hela antalet	Därav ovillkorligt	Benådade			Hela antalet	Därav ovillkorligt	Benådade		
			Antal	I % av				Antal	I % av	
				kol. 2	kol. 3				kol. 7	kol. 8
1931	2 321	1 531	49	2,1	3,2	2 339	1 746	11	0,5	0,6
32	2 749	1 798	68	2,5	3,8	2 294	1 689	18	0,8	1,1
33	2 603	1 625	104	4,0	6,4	2 423	1 779	24	1,0	1,3
34	2 461	1 483	71	2,9	4,8	2 791	1 873	21	0,8	1,1
35	2 360	1 415	85	3,6	6,0	2 936	2 120	28	1,0	1,3
1936	2 347	1 357	73	3,1	5,4	2 911	2 088	41	1,4	2,0
37	2 351	1 264	83	3,5	6,5	3 114	2 205	50	1,6	2,3
38	2 239	1 174	86	3,8	7,3	3 341	2 400	63	1,9	2,6
39	2 333	1 233	64	2,7	5,2	4 258	3 205	75	1,8	2,3
40	2 667	1 446	61	2,3	4,2	6 183	5 194	90	1,5	1,7
1941	3 973	2 045	64	1,6	3,1	6 861	5 388	82	1,2	1,5
42	5 316	2 717	90	1,7	3,3	9 385	7 689	63	0,7	0,8
43	5 741	3 258	145	2,5	4,5	11 037	9 009	106	1,0	1,2
44	5 164	2 773	238	4,6	8,6	9 714	8 125	114	1,2	1,4
45	4 654	2 620	225	4,8	8,6	6 789	5 329	144	2,1	2,7
1946	4 062	2 067	219	5,4	10,6	5 460	4 085	172	3,2	4,2
47	4 023	2 105	157	3,9	7,5	4 933	3 788	153	3,1	4,0
48	3 481	1 880	115	3,3	6,1	4 265	3 277	144	3,4	4,4
49	3 951	2 164	93	2,4	4,3	..	..	128	..	..
50	4 481	2 310	119	2,7	5,2	..	..	82	..	..
1951	5 251	2 559	163	3,1	6,4	..	..	91	..	..
52	5 593	2 991	166	3,0	5,5	..	..	99	..	..
54	5 676	3 095	165	2,9	5,3	..	..	125	..	..

Anm. Antalet efter år 1948 till fängelse eller arrest dömda har ej kunnat uppgivas, enär exakta uppgifter om antalet till arrest dömda icke finnas i primärmaterialet. Fängelse eller arrest omfattar i tabellen även ungdomsfängelse men ej bötesförvandlingsfängelse.

**Personer för vilka nåd sökts, fördelade efter ådömda påföljder, som ansökningarna avsett,
samt efter året för och innehållet i Kungl. Maj:ts beslut i nådeärendena, åren 1948—1952 och 1954**

Ådömda påföljder	1948						1949						1950								
	Hela an-talet	KM = HD			KM ej = HD			Hela an-talet	KM = HD			KM ej = HD			Hela an-talet	KM = HD			KM ej = HD		
		Av-slag	Bi-fall	Sum-ma	Av-slag	Bi-fall	Sum-ma		Av-slag	Bi-fall	Sum-ma	Av-slag	Bi-fall	Sum-ma		Av-slag	Bi-fall	Sum-ma	Av-slag	Bi-fall	Sum-ma
Straffarbete	577	461	49	510	1	66	67	416	323	38	361	—	55	55	479	358	42	400	2	77	79
Fängelse	268	167	56	223	—	45	45	218	141	26	167	—	51	51	231	167	33	200	1	30	31
Ungdomsfängelse	10	9	—	9	—	1	1	7	7	—	7	—	—	—	6	6	—	6	—	—	—
Böter el. viten	104	21	78	99	—	5	5	136	18	104	122	—	14	14	255	46	184	230	—	25	25
Förvandl.-fängelse	40	17	13	30	—	10	10	37	16	14	30	—	7	7	99	41	30	71	—	28	28
Disciplinstraff	45	2	43	45	—	—	—	56	5	49	54	—	2	2	24	5	18	23	—	1	1
Förvaring (intern.)	54	45	6	51	—	3	3	60	43	5	48	—	12	12	47	36	7	43	—	4	4
Tvångsarbete	8	6	1	7	—	1	1	10	5	5	10	—	—	—	23	15	4	19	—	4	4
Annan eller ej uppgiven påföljd	45	17	17	34	—	11	11	75	24	35	59	—	16	16	131	31	78	109	—	22	22
Summa	1 151	745	263	1 008	1	142	143	1 015	582	276	858	—	157	157	1 295	705	396	1 101	8	191	194
Efter avdrag av dubbel-räknade	1 141	741	258	999	1	141	142	991	575	265	840	—	151	151	1 211	692	338	1 030	3	178	181
	1951						1952						1954								
Straffarbete	562	397	40	437	2	123	125	629	462	50	512	1	116	117	748	582	65	647	1	100	101
Fängelse	297	220	30	250	—	47	47	378	297	34	331	1	46	47	479	375	46	421	—	58	58
Ungdomsfängelse	7	6	—	6	—	1	1	11	11	—	11	—	—	—	6	6	—	6	—	—	—
Böter el. viten	186	46	119	165	—	21	21	155	55	80	135	—	20	20	83	48	25	73	—	10	10
Förvandl.-fängelse	83	30	22	52	—	31	31	103	50	26	76	—	27	27	99	39	22	61	1	37	38
Disciplinstraff	16	3	13	16	—	—	—	19	—	19	19	—	—	—	26	5	17	22	—	4	4
Förvaring (intern.)	46	35	7	42	—	4	4	47	39	2	41	—	6	6	65	54	6	60	—	5	5
Tvångsarbete	2	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Annan eller ej uppgiven påföljd	84	33	27	60	—	24	24	79	43	20	63	—	16	16	43	18	19	37	—	6	6
Summa	1 283	772	258	1 080	2	251	253	1 421	957	231	1 188	2	231	233	1 549	1 127	200	1 327	2	220	222
Efter avdrag av dubbel-räknade	1 261	763	250	1 013	2	246	248	1 392	941	226	1 167	2	223	225	1 527	1 112	193	1 305	2	220	222

Bilaga F

**Personer för vilka nådeansökning helt eller delvis bifallits, fördelade efter den ådömda påföljdens art
och efter innebörden av nådebesluten, år 1954**

Ådömda påföljder	Fullständig befrielse från ådömda påföljder		Nedsättning utan ändring av påföljdens art		Nedsättning till lindrigare påföljdsart		Villkorlig dom		Villkorlig befrielse		Annan ändring		Summa		Tillsammans
	KM = HD	KM ej = HD	KM = HD	KM ej = HD	KM = HD	KM ej = HD	KM = HD	KM ej = HD	KM = HD	KM ej = HD	KM = HD	KM ej = HD	KM = HD	KM ej = HD	
Straffarbete	1	—	15	13	1	1	38	70	3	5	7	11	65	100	165
Fängelse	3	6	1	7	4	13	21	20	—	—	17	12	46	58	104
Ungdomsfängelse	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Böter (viten)	7	6	17	3	—	—	—	—	—	—	1	1	25	10	35
Förvandlingsfängelse	4	1	—	—	—	—	5	9	—	—	13	27	22	37	59
Disciplinstraff	8	1	5	2	4	1	—	—	—	—	—	—	17	4	21
Förvaring (intern.)	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	3	2	6	5	11
Annat	2	1	16	3	—	—	—	—	—	—	1	2	19	6	25
Summa	25	15	57	31	9	15	64	90	3	5	42	55	200	220	420
Efter avdrag av dubbelräknade	25	15	51	31	9	15	64	99	3	5	41	55	193	220	413

Personer för vilka nåd söktes, fördelade efter domstol som i sista instans fällt till det straff nådeansökningen avsett samt efter året för Kungl. Maj:ts beslut i nådeärendena, åren 1913—1952

År	Underrätt		Hovrätt		Högsta domstolen		Annan eller okänd myndighet		Summa	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1913	72	36,0	27	13,5	95	47,5	6	3,0	200	100,0
14	99	44,6	22	9,9	92	41,4	9	4,1	222	100,0
15	145	52,6	24	8,7	97	35,1	10	3,6	276	100,0
1916	92	38,5	41	17,2	99	41,4	7	2,9	239	100,0
17	225	57,7	58	14,9	90	23,1	17	4,3	390	100,0
18	172	46,1	76	20,4	123	33,0	2	0,5	373	100,0
19	190	44,6	99	23,3	133	31,2	4	0,9	426	100,0
20	145	29,0	182	36,5	168	33,7	4	0,8	499	100,0
1921	156	34,4	81	17,8	207	45,6	10	2,2	454	100,0
22	150	32,1	94	20,1	186	39,7	38	8,1	468	100,0
23	139	36,2	97	25,3	142	37,0	6	1,5	384	100,0
24	134	37,3	76	21,2	143	39,8	6	1,7	359	100,0
25	159	43,1	67	18,2	141	38,2	2	0,5	369	100,0
1926	132	40,2	78	23,8	114	34,8	4	1,2	328	100,0
27	151	42,3	74	20,7	129	36,0	4	1,1	358	100,0
28	137	37,0	74	20,0	153	41,4	6	1,6	370	100,0
29	223	48,4	91	19,7	147	31,9	—	—	461	100,0
30	264	53,3	94	19,0	136	27,5	1	0,2	495	100,0
1931	331	52,0	107	16,8	194	30,6	4	0,6	636	100,0
32	471	60,2	124	15,8	183	23,4	5	0,6	783	100,0
33	645	63,1	171	16,7	205	20,1	1	0,1	1 022	100,0
34	710	66,6	140	13,1	213	20,0	3	0,3	1 066	100,0
35	683	60,9	146	13,0	288	25,7	4	0,4	1 121	100,0
1936	841	67,7	118	9,5	279	22,5	4	0,3	1 242	100,0
37	779	65,9	125	10,6	275	23,3	2	0,2	1 181	100,0
38	837	67,0	135	10,8	275	22,0	3	0,2	1 250	100,0
39	520	54,7	135	14,2	294	30,9	2	0,2	951	100,0
40	500	50,4	182	18,4	304	30,6	6	0,6	992	100,0
1941	462	53,3	120	13,8	280	32,3	5	0,6	867	100,0
42	530	53,2	147	14,8	313	31,4	6	0,6	996	100,0
43	709	52,8	169	12,6	464	34,5	1	0,1	1 343	100,0
44	827	49,2	254	15,1	601	35,7	—	—	1 682	100,0
45	669	44,3	254	16,8	587	38,9	—	—	1 510	100,0
1946	720	49,2	344	23,5	398	27,2	2	0,1	1 464	100,0
47	575	45,0	474	37,1	224	17,6	4	0,3	1 277	100,0
48	559	48,8	272	23,7	312	27,2	3	0,3	1 146	100,0
49	562	56,7	217	21,8	213	21,5	—	—	992	100,0
50	742	61,2	260	21,4	210	17,3	1	0,1	1 213	100,0
1951	728	57,7	301	23,8	231	18,3	2	0,2	1 262	100,0
52	840	60,3	295	21,2	257	18,5	—	—	1 392	100,0

Anm. Nådeansökningar, som ej upptagits till prövning, äro medräknade i tabellen. — I kolumnen för högsta domstolen äro medräknade jämväl fall i vilka ansökan om fullföljdsdispens resp. prövningstillstånd avslagits.